

Atlantpakten och freden

Demokratiernas politiker och press har under den senaste veckan erinrat om Atlantpaktens femårsdag; paktens undertecknades den 4 april 1949. Ledmotivet i tal och artiklar är den tankegång som med precision formulerats av Atlantrådets generalsekreterare, lord Ismay: "Jag ber varje ärlig människa, vare sig anhängare av Atlantpakten eller inte, i varje fall göra klart för sig att när han i dag är fri i en fri värld, så beror det på den beslutsamma enigheten mellan de fjorton stater som är fast inriktade på att bevara freden och att göra den oangriplig."

Är det inte för mycket sagt? Jo, naturligtvis kan det inte bevisas att demokratiernas avtal om gemensamt bistånd vid angrepp varit avgörande för fredens bevarande under dessa år. Det är möjligt att ryssarna gjort halt efter Tjeckoslovakien inlemmande i östblocket på våren 1948, även om inte de hotade staterna slutit sig samman till gemensamt försvar. Men det är i varje fall ytterst sannolikt att Atlantpakten varit den utslagsgivande faktorn. Den har inneburit främst två saker: att USA lovat att med vapenmakt inskrida till skydd för paktens medlemmar samt att alla de anslutna staterna enligt gemensamt beslutade riktlinjer rustat upp för att kunna delta i det samfälliga försvaret. Den ryska erövringen, som redan nått tio stater i Öst- och Mellaneuropa, hejdades inför denna demokratiernas allians, inför Amerikas inträde som garant för Västeuropas trygghet.

Vårt perspektiv på tiden före det andra världskriget är det bästa skälet för Atlantpakten. Hitlers erövringar, som stimulerade hans högmod och maktlystnad och därmed gjorde det stora kriget oundvikligt, blev möjliga genom splittringen bland de stater som fruktade den nazistiska expansionen utan att dra konsekvenserna av sin fruktan. Kunde inte Hitler ha tvingats att stanna om England, Frankrike och framför allt USA 1935, 1936, 1937 eller 1938 sagt ifrån att

längre fick han inte gå? Det är tänkbart att en sådan gemensam försvarsaktion inte förmått avskräcka, det är säkert att endast genom en sådan aktion kunde erövraren ha avskräckts. Nu ser vi demokratiernas olikhet under de åren som en serie misstag och kapitulationer med katastrofen som följd. Atlantpaktens stater har byggt på de lärdomar Hitlertiden gav. Deras lyckosamma strävan att bygga freden och friheten ter sig inte som något så påtagligt, så spektakulärt som förkrigstidens misslyckande — en avvärd olycka betraktas lätt som en otänkbar olycka — men vid varje eftertanke måste storheten i det enhetsverk som här utförts bli insedd och erkänd.

Tvister och slitningar har förekommit mellan Atlantpaktens medlemmar, och inom flertalet anslutna stater har kritik och opposition yppats. Men det är obestridligt att samarbetet i det hela gått bra, att utvecklingen i vissa hänseenden överträffat optimismernas förväntningar och att enigheten stärkts genom den samfälliga insatsen. Obestridligt är också att den opposition som från början förelåg inom staterna snarare försvagats än vuxit, att paktens kommit att framstå som den självklara grundvalen för medlemmarnas utrikespolitik. Den svenska isolationismen, som snålt noterat alla motsättningar och all kritik, har gång på gång tagit miste i sina illvilliga och kortsynta utsagor om sprickor mellan staterna och missnöje inom dem. Kring femårsdagen har man tvärtom överallt betonat behovet av ett närmare samarbete mellan paktstaterna och till och med talat om ett "Atlantiskt samhälle". Även om förhoppningar som dessa är utopiska, står det fast att Atlantpakten är samtidens stora effektiva fredsorganisation; av helt annan betydelse är Föränta nationerna, för att inte tala om den Europaorganisation som — liksom skandinavismen — främst blivit ett finrum för politisk pratsjuka.

Uppskattningen av Atlantpakten har framträtt inte minst i de anslutna skandinaviska staterna, Danmark och Norge. Paktens syfte, skriver den danska Social-Demokraten, är först och främst att minska risken för ett angrepp genom

att det för eventuella angripare klargörs att ett isolerat angrepp på en av medlemsstaterna medför motåtgärder från samtliga medlemsstaters sida. "Enligt sakens natur ligger däri en särskild trygghet för mindre och mycket små medlemmar av Atlantpakten." Det norska Arbeiderbladet slår fast att det varit omöjligt att bygga upp ett tillfredsställande försvar på egen hand. "De senaste åren har vi fått en ekonomisk och materiell hjälp som i värde är lika stor som våra egna försvarsbudgeter." Det var många som vid paktens ingående fruktade att avslutningen skulle göra Norden till ett utrikespolitiskt oroscentrum, fortsätter tidningen. "Erfarenheterna från de senaste åren visar att verkan blivit den rakt motsatta. Genom att klart säga ut var vi står

och genom att stödja vår ståndpunkt med nödvändiga maktmedel har vi i vårt hörn av Europa varit med om att avlägsna den oklarhet som de flesta i dag anser vara den största krigsfaran."

I Sverige har neutralismen lett till att man varit ovillig att erkänna paktens värde; "hur skall vi motivera att Sverige inte går med om vi säger att paktens bra", är tydligen den enkla men inte ointelligenta reflexion som ligger bakom den trumpet ovänliga hållningen. För de flesta lär det emellertid vara tydligt att paktens som värn för freden varit till fördel även för oss. Om den svenska isolationismen kan vidhållas utan fruktansvärda följder för oss själva, är det paradoxalt nog framför allt tack vare Atlantpakten.